

Gröngödsling gödslar och underhåller jorden

Gröngödsling förbättrar jorden i köksträdgården på ett naturligt och långsiktigt sätt. Dessutom bjuder gröngödslingsväxter på vacker blomning som lockar bin, fjärilar och andra insekter. Att gröngödsla är enkelt – bara att så frön som blir till plantor som myllas ner i jorden direkt på växtplatsen.

Gröngödslingsväxter odlas för att förbättra och berika jorden. Med gröngödsling i växtföljden i köksträdgården tillför du växtrester som när de bryts ner av jordens mikroorganismer bidrar med näring, stimulerar livet i marken och ökar mullhalten i jorden.

Mull, det vill säga delvis nedbrutna växtrester, gör jorden luftig och lucker samtidigt som den håller kvar näringsämnen och vatten. Även en redan mullrik jord behöver underhållas eftersom odling och skörd tar bort näring från jorden.

Gröngödslingsväxter kan ha olika egenskaper som förbättrar jorden på olika sätt. Vissa har rikt förgrenade eller djupa rotsystem som kan luckra kompakt jord. Det underlättar cirkulationen av vatten och rötternas gasutbyte och det blir lättare för växternas rötter att söka sig fram i jorden. Andra växer snabbt eller motverkar nematoder.

Tar upp och tillför näring

Gröngödslingsväxter tar upp näring ur jorden när de växer. När de återförs till jorden tar jordlevande organismer hand om deras rötter och andra växdelar så att den näring som varit bunden frigörs och blir tillgänglig för nästa gröda som odlas.

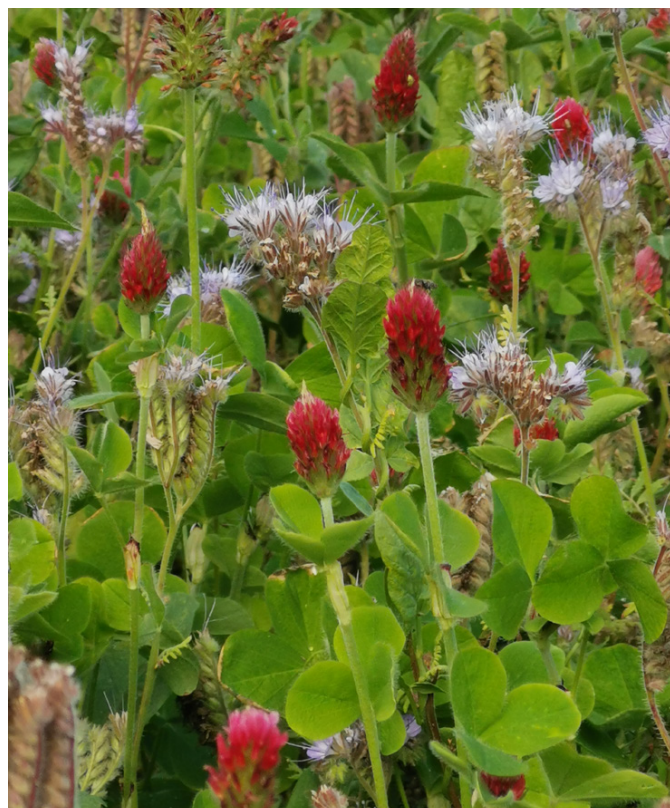
Gröngödslingsväxter med djupa rötter hämtar upp näring längre ner i jorden. Detta har särskilt stort värde för efterföljande grönsaker med grunda rotsystem, som lök, sallat och ärter.

Ärtväxter är speciellt viktiga för gödslings-effekten. De lever i symbios med kvävefixerande bakterier som kan ta upp och binda kväve från luften. Exempel på ärtväxter är ärter, bönor, klöverarter, vialer, luserner, vickrar och lupiner.

Lupiner har också kraftiga rötter som luckrar jorden. Bra lupiner i det här sammanhanget är till exempel dvärg- och blålupin, naturligtvis inte den invasiva främmande arten blomsterlupin.

Motverkar näringsläckage

Nedbrytarna i jorden är aktiva långt in på hösten. Det gör att näring frigörs och en markyta som ligger bar efter skörd riskerar att förlora näring genom urlakning när det regnar. Att odla gröngödsling som fångar upp den tillgängliga näringen är ett bra sätt att förhindra läckage från odlings-

Blodklöver och honungsfacelia är bra och lättodlade gröngödslingsväxter. FOTO LISE-LOTTE BJÖRKMÄN

FOTO LISE-LOTTE BJÖRKMAN

Alla lupinarter är inte invasiva. Dvärglupin är en bra, ettårig, lättodlad och fin grüngödslingsväxt med ett kraftigt rotsystem

FOTO ISTOCK

Bovete är en mycket användbar grüngödslingsväxt, bland annat eftersom den inte är släkt med våra vanliga växter i köksträdgården.

jorden. Det minskar också risken för övergödning i vattendrag och sjöar i din närmatur.

Motverkar skadegörare och ogräs

Alla åtgärder som förbättrar odlingsmiljön medverkar till friskare växter. Och ju bättre växterna mår, desto bättre klarar de angrepp av skadegörare. Genom att ta med grüngödsling i växtföljden kan jordbundna sjukdomar minskas och skadegörare hindras att föröka sig.

Grüngödsling gynnar ett rikt mikroliv vilket ökar konkurrensen mellan olika mikroorganismer. Det har visat sig vara positivt för att minska angrepp av bland annat potatisskorv och nematoder. Tagetes, och speciellt sammetstagetes, hämmar skadliga nematoder i jorden och kan användas som en dekorativ samodlingsgröda. Däremot täcker den jordytan dåligt i starten.

→ Tänk på att skadegörare ofta är bundna till och angriper en viss växtfamilj. Undvik därför att odla grüngödslingsväxter som tillhör samma växtfamilj som grödan som odlades där innan. Bovete, som tillhör familjen slideväxter, har få släktingar i grönsakslandet och är därför särskilt användbar.

Ogräs kan hållas nere med hjälp av grüngöds-

ling. Det betyder minskad konkurrens om vatten och näring för de växter som odlas året efter.

Klippa, putsa eller slå av?

Vissa grüngödslingsväxter blir tätare om de klipps en eller flera gånger, till exempel olika slags gräs och klöver. Klippet kan samlas ihop för att gödsla växter på en annan plats. Ibland vill man slå av blommorna för att undvika att det blir frö som självsår sig och sprider sig i och utanför odlingen, det gäller till exempel blodklöver, blålupin, bovete och honungsfacelia. Andra, som åkerböna och tagetes, tål inte att klippas ner.

Att avsluta grüngödslingen

Grüngödslingen avslutas när det är dags för efterföljande gröda. Växterna kan myllas eller grävas ner. Äldre plantor, till exempel de som övervintrat med stora rotsystem och stabila stjälkar, kan behöva hackas i bitar innan de grävs ner. Är grönmassan däremot späd går den lätt att mylla ner.

Ettåriga arter bör myllas ner så sent som möjligt på hösten, men innan det blir tjäle. Då är det låg aktivitet i jorden och näringsförlusterna blir små.

Två- och fleråriga arter kan blandas ner i jorden

FOTO JAVIER MARTIN WIKIMEDIA COMMONS

Esparsätt är en flerårig ärtväxt som tål både kyla och torka. Den blir 30–60 cm hög, kan toppas, har en djup pålrot och ger mycket nektar och pollen.

FOTO LISE-LOTTE BJÖRKMAN

Egen gröngödslingsblandning med Westerwoldiskt rajgräs, doftklöver (perserklöver), blodklöver och grävkloöver (subklöver).

på våren. Det samma gäller köldtåliga, sent sådda ettåriga arter som blodklöver, luddvicker och råg.

Bra att blanda olika gröngödslingsväxter

I naturen skyddas jorden nästan alltid av ett växttäck med olika arter. På samma sätt kan en blandning av gröngödslingsväxter klara skiftande förhållanden bättre än om du odlar en enda art. Det finns färdiga blandningar att köpa, men du kan också göra din egen.

I de blandningar som finns att köpa blandas snabbväxande arter med långsamväxande, blommande örter med gräs och ettåriga med fleråriga. Ofta ingår någon ärtväxt som fixerar kväve, till exempel en klöver eller vicker.

Fröer till gröngödsling finns att köpa från de flesta fröfirmor. Här ett exempel på en ekologisk blandning med många arter från Runåbergs fröer: 20 % fodervicker, 15 % esparsett, 9 % blodklöver, 7 % av vardera bovete, blåusern 'Nardian' och doftklöver, 6 % av vardera blåusern 'Alba', rättika och rödklöver, 5 % sötväppling, 3 % honungsfacelia, 2 % serradella och 1 % av dill, fänkål, koriander, kummin, ringblomma, rucola, rödmalva respektive spiskummin.

5 sätt att använda gröngödsling

- **Helårsgröngödsling** – växer under hela växtsäsongen och ger allra bäst effekt. Det finns många gräs och blommande arter att välja bland. Kan sås vår eller höst.
- **Delårsgröngödsling** – kan användas för att ogräsanera före tidig eller sen plantering av exempelvis bladgrönsaker. Välj snabbväxande arter som bovete, som ger stor grönmassa och går sent i blom.
- **Mellangröda** – sås efter tidig huvudgröda och får växa vidare till nästa gröda ska startas samma säsong eller nästa år. Som vintergröda kan råg och luddvicker passa. Grödan behöver komma igång snabbt.
- **Fånggröda** – fångar upp näring i jorden efter skörd. Sås normalt inte senare än i början av augusti. Grödan ska helst tåla att övervintra eller myllas ner sent på hösten. Använd till exempel honungsfacelia eller purrhavre.
- **Samodlingsgröda/bottengröda** – sås in mellan raderna. Använd låga, konkurrensvaga, kvävefixerande arter som humleusern och grävkloöver. Undvik att så gräs som bottengröda.

Gör din egen specialblandning

Du kan också göra din egen specialblandning. Det kan vara för ett visst ändamål eller för att använda fröer som du skördar själv. Var inte rädd att blanda! Här får du tips som är bra att tänka på:

→ **Kombinera arter** med olika växtsätt (höga, låga, klängande) och med olika djupa rötter.

→ **Alla ärtväxter** har rötter med kvävefixerande förmåga. Kvävet som binds i deras rotsystem drar alla växter i blandningen nytta av. Ha därför med en eller flera ärtväxter, som åkerböna, ärtor, fodervicker, olika klöverarter eller kärringtand i blandningen.

→ **En flerårig blandning** kan innehålla både ettåriga och fleråriga arter. Många ettåriga arter som fröar av sig kommer igen året därpå, det gäller till exempel honungsfacelia, bovete och blodklöver.

→ **Blommande örter** är vackra och gynnar pollinerare och andra nyttoinsekter. Ringblommor, tagetes och solros är några exempel.

→ **Önskas en stor grönmassa** och mycket rötter är det bra med snabbväxande arter och arter med sen blomning. Till exempel serradella och westerwoldiskt rajgräs.

→ **En snabb start är A och O.** Om många frön gror samtidigt och snabbt kan inte ogräset ta över. Det är därför bra att blanda in snabbgroende arter som bovete, honungsfacelia, ärtor, vickrar och doftklöver (perserklöver) med långsamgroende som kärringtand, sötväppling, rödklöver och blålusern.

Arter med små frön gror generellt långsammare än arter med stora frön. Tid för sådd spelar också in, det får inte vara för kallt eller för torrt.

→ **Frömängd.** Blandar du tre sorters frö, till exempel honungsort, blodklöver och jordklöver, utgår du från den utsädesmängd som anges för respektive art i oblandade bestånd och tar 1/3 av vardera. Grobarheten spelar roll och ju lägre den är, desto viktigare är det att så tillräckligt mycket frö. Frökostnaden är förhållandevis låg, så snåla inte med utsädesmängden.

→ **Sådjup.** Små frön ska sås grunt, stora djupare. Ibland får du kompromissa när det gäller sådjupet.

FOTO RASBAK CC BY-SA 3.0 WIKIMEDIA COMMONS

Serradella är en ettårig, snabbväxande ärtväxt som är bra på att kväva ogräs.

Kom i gång på lätt sätt!

→ För att enkelt komma i gång kan du börja med att så ettåriga arter som gror lätt, till exempel honungsfacelia och bovete. De ger snabbt mycket grönmassa, kväver ogräs och lockar pollinerare. Båda är frostkänsliga. Även blommor som ringblommor och solros kan användas i grüngödslingssyfte.

I grönsakslandet. Mellan raderna passar det bra att så grävklover (subklöver) som är lågväxande och kvävefixerande. Den är ettårig, har ett kraftigt, djupt rotsystem och är dessutom skuggtålig.

Westerwoldiskt rajgräs är ett exempel på ett lättodlat och snabbväxande gräs som kan bli meterhögt. Det är ettårigt, gror snabbt och konkurrerar bra mot fleråriga ogräs som kvickrot. Går att slå av eller klippa flera gånger per säsong.

RIKSFÖRBUNDET
SVENSK TRÄDGÅRD